

Mit mondana ma Wass Albert?

Írta: Czegei Wass Huba, az író fia

Wass Albert körül megmaradnak az ellentmondások és a rejtélyek. Ennek ellenére az író népszerűsége nő olvasói körében. Műveit idézik, emlékére néhány városban szobrot állítanak és emlékparkot avatnak; szervezetek és középületek veszik fel nevét. Az új magyar nemzedékek kevés íróhoz kapcsolódnak úgy, mint Wass Alberthez. Vajon mi ennek az oka?

Megjelent egy könyv a Czegei Wass Alapítvány támogatásában: A gróf emigrált, az író otthon maradt; Wass Albert igazsága címmel. A szerkesztők a Károli Gáspár Egyetem irodalmára és történése: Takaró Mihály és dr. Raffay Ernő, valamint Somlai Zsuzsa. A könyv társszerzői: Vekov Károly történész, Balázs Ildikó egyetemi tanár és Lukácsi Éva lelkipásztor. A kutatók az író életét és munkásságát hiteles források alapján elemzik – alkotói világának, kora társadalmi és politikai hátterének tükrében. Azon túl, hogy egy értékes könyvet ajánlok az olvasók figyelmébe, e cikkemben néhány személyes emléket elmondok arról, hogy ki volt és milyen volt Wass Albert. Mindazt, amit apámról írok, arra a bensőséges megismerésre alapozom, melyet e nagy ember árnyékában felnőve nyertem. Halálának hetedik évfordulóján felteszem a kérdést, hogy mit szólna Wass Albert a megkésett népszerűséghez, mely őt ma körülveszi? Mit mondana apám a jogi rehabilitálás útvesztőiről? Végül, mi lenne a véleménye a halála óta fennálló áldatlan kiadási szerzői jogi viszályokról?

1. Mit szólna Wass Albert a ma tapasztalható népszerűségéhez?

Nemesi származása ellenére Wass Albert szívéhez az egyszerű emberek álltak közel és gondolkodását azok alakították. Minden embert értéknek tartott. Erre példa lehet, hogy egyik legjobb barátja Tamási Áron volt, aki egyszerű családból származott – aki nekem keresztapám volt. Apám nagyon nyitott volt az emberek iránt: ebből fakad emberismerete, amely a műveit élethűvé teszi. Gyermekkori emlékképem apámról az, ahogyan a második világháború után megtalálta a közös hangot a bajor hegylakókkal és parasztokkal. Napközben kertet művelt és keményen dolgozott, de késő estig írt nagy becsben tartott írógépén. Hamburgban éjjeliőrként vállalt munkát, de ellenőrző sétái között is az írásaiba mélyedt. Egy fillér nélkül érkeztünk Amerikába 1951 szeptemberben, s előbb kétkezi munkával, majd szellemi munkával kereste kenyerét, hogy fiait felnevelje, és élete alkonyán jól tölthesse nyugdíjas éveit. Apám nekem különös tanítást adott arról, hogy mennyire fontos az életből tanulni, nemcsak a könyvekből. Amikor felvételt nyertem a híres West Point Katonai Akadémiára, ő ragaszkodott ahhoz, hogy tanulmányaimat szakítsam meg a tiszti kiképzés előtt. Félévig munkásként dolgoztam, hogy belekóstoljak a szociális igazságosság problémáiba, a vezető és beosztott viszonyba, és hogy az egyszerű munkások érdekeit megismerjem. Apám kedvéért megtettem és később a tiszti karrierem során ennek nagy hasznát vettem.

Mivel Wass Albert érzelmileg és intellektuálisan tudott kapcsolódni a mindennapok embereinek az életéhez, ezért nemcsak kortársai számára volt időszerű az üzenete, de ma is az. Bizonyos értelemben a Trianon utáni Magyarországon és az elszakított régiókban élő embereket ugyanúgy megszólította, mint a mai poszt-kommunista társadalomban, ahol még nem teljesen bontakozott ki a demokrácia Közép-Európában. Mondanivalója mindazokban visszhangra talál, akiket érzékenyen érint az elszenvedett igazságtalanság.

Másrészt az író éppen azokat a klasszikus erkölcsi értékeket képviseli, amelyeket a szocialista társadalomból kiiktatott a kommunizmus. Wass Albert hőseit a júdeo-keresztény morál alapelvei vezérlik. Az író műveiben az egyéneket a saját tetteik alapján lehet számon kérni, nem pedig faji, nemzetiségi és osztálybeli hovatartozásuk alapján. Műveinek szereplői soha nem azért bűnösök, mert románok, szászok, zsidók vagy magyarok. Az ő felfogásában bármilyen felépítmény vagy

emberi intézmény bukásra van ítélve, ha a benne működő emberek törvénytelenül járnak el. Látása szerint csak az egyenlőségen alapuló és a kisebbségben élőket védelmező politikának van létjogosultsága. Mivel a bürokrácia, a megalkuvás és a hatalommal való visszaélés bűneit leleplezi: ezért sokan magukénak érzik az író igazságát.

Írói munkássága a magyar irodalom legnépszerűbb íróihoz hasonlítható. Nemcsak az teszi Wass Albertet nagy íróvá, hogy jó a történetészövése és drámai történelmi kérdésekkel és etikai döntésekkel szembesíti az olvasót. Írásainak van egy többlete: a történetek magával ragadják az olvasót, és nemcsak az értelmét szólítják meg, de a szívéhez is szólnak. A mesés színhely és a drámai cselekmény életre kel; téren és időn át üzen a ma emberének. Tehát az olvasót érzelmi kapcsolatba vonja művei hőisével és annak dilemmáival. A szereplők számára általában kétféle megoldás is kínálkozik, de egy erkölcsi kényszer hatására a nehezebb utat kell választaniuk – sokszor kilátástalan és tragikus helyzetekben. Az erkölcsi mondanivaló azt sugallja, hogy csak az őszinte emberség ad boldogságot az életben. Az író prózáját költői líra teszi lélekemelővé. Hangja néha nacionalista színezetű, de soha nem válik sovinizmussá, mert egy magasabb rendű eszmeiséget szolgál: a nemzethez tartozás rendületlen hűsége hatja át. Írásainak bátor hangja miatt apámnak sok ellenséges kritikában és támadásban volt része.

Wass Albert nem azért vált népszerűvé, mert írásai egyes személyek vagy csoportok érdekeit vagy hiúságát szolgálták. Ő kritikusi kedvéért sem volt hajlandó kompromisszumra. És őt nem kellett senkinek népszerűsítene: a művei hozták meg számára a népszerűséget.

2. Mit szólna Wass Albert a rehabilitálása útvesztőjéhez?

A gróf emigrált, az író otthon maradt című könyv kutatói történészi alaposággal közelítik meg a háborús bűnösség kérdéseit és az író rehabilitálásának problémáit. A friss kutatások eredményeinek ismeretében és tények birtokában ma világosan látom, hogy mi lenne apám véleménye mindezekről. Bizakodna és őszintén hinne abban, hogy mindezekkel a meggyőző érvekkel, dokumentált tényekkel és bizonyságokkal sikerül végre meggyőzni Romániát arról, hogy merre haladjon, ha a demokrácia útját szeretné járni. Apám mindig nyílt lapokkal játszott, és készséges volt magát kiszolgáltatni azoknak, akik a személyével kapcsolatban bármit tisztázni akartak. Ezt viszont kölcsönösen elvárna másoktól is. Vagyis: nem Wass Albertet kellene kivizsgálni, hanem azt a bíróságot, annak törvényes alapjait, politikáját, módszerét és célját, mely őt 1946-ban halálra ítélte. Hadd egészítsem ki még valamivel ezt az igényt: ugyanígy az író ellen felhozott antiszemitizmus vádját is ki kellene vizsgálni, mert mindaddig nincs lehetőség becsületének tisztázására, míg ezt a kérdést a hivatalos hatóság nem veszi elő és a ráterhelt vád alól őt nem oldják fel.

Emlékszem, hogy milyen nyitottan és fennköltén gondolkodott a rehabilitálása körüli bonyodalmakról. Ma is nyíltan azt mondaná, amit sokszor elismételt: „Nézzétek: én közéleti ember és író vagyok. Ha meg akarjátok tudni, hogy ki vagyok, és mit gondolok, hát csak olvassátok el, amiket írtam. Mindegyik írásomra ráírtam a nevemet és nyilvánosságra hoztam a véleményemet. Hogyan hiheti el valaki a rólam szóló hazugságokat, aki írásomat olvassa és utánanézi a dolgoknak?” Azt remélte, hogy a problémák eltűnnek a rehabilitálása útjából, mihelyt Románia politikát változtat a kisebbségei irányában.

Amikor az Igazságügyi Minisztérium híres kivizsgálása elkezdődött 1978-ban a Simon Wiesenthal Központ és Ceausescu román kormányának a parancsára, apám bizakodó volt. Még saját ügyét is felhasználta arra, hogy rámutasson a román kisebbségi politika veszélyére. Kitértott abban, amit élete fontos ügyének tartott: Erdély népének egyenlő jogaiért küzdött. Hitt a törvényes kivizsgálás eredményében, mely során ártatlansága kiderül, s ez meg is történt az Amerikai Egyesült Államok hivatalos fórumain.

Bizonyos vagyok abban, hogy a romániai rehabilitációjának útvesztőit kritikával szemlélné. Ugyanis nekünk most azzal kell bajlódniuk, hogy Wass Albert ártatlanságát bizonyítsuk be. Ez az igazságszolgáltatásnak egy fonákos megközelítése, ami ellentétes a civilizált jogrend hagyományaival. Normális esetben a bíróság dolga a bizonyítás, nem pedig annak a dolga, aki ellen

vádat emeltek. Apámnak bizonyára az lenne a véleménye, hogy az erdélyi rehabilitáció kulcskérdése az, hogy sikerül-e felülkerekedni a romániai sovinizmuson, a múlt átkos örökségén. Azt kellene ugyanis a román átlagembernek tudtul adni, hogy Wass Albert soha nem volt a román nép ellensége. Ő csak azok ellen mutatott barátságtalanságot, akik meg akarták fosztani a nemzetiségeket attól a joguktól, amelyet az isteni gondviselés az ott élők számára egyformán megadott. Gyakran mondta, hogy az erdélyi városok, erdők, mezők, hegyek szeretete nem lehet kizárólagos, mert azok az ott élő magyaroknak, románoknak, szászoknak, zsidóknak, örményeknek, cigányoknak egyformán a szülőföldjük része. Reménysége volt az a gondolat, hogy minél közelebb kerül Románia az egyesült Európa gondolatiságához, annál biztosabb lesz a demokrácia megvalósulása, mely garantálja a kisebbségek jogait és egyenlő lehetőségeket ad minden állampolgára számára.

Azt a tévedést is szét kell oszlatni, hogy Wass Albert antiszemita volt. Szeretnénk végre ezt a rossz szellemet palackba zárni. Csupán azt a kijelentést kell megcáfolni, hogy Wass Albert írásaiban antiszemitizmus lenne. Wass Albert műveiből nem bizonyítható antiszemitizmus. Mi, a fiai, akik életét közelről ismertük, szintén igazoljuk, hogy semmi ilyesféle megnyilvánulását soha nem tapasztaltuk, sőt ennek az ellenkezőjéről vallottak szavai és tettei. Részünkről nem lenne akadály, hogy egy nyílt és elfogultság nélküli eszmecserét kezdjünk azokkal, akik ebben az állításunkban kételkednek. Végre szeretnénk, ha napfényre jönne mindaz a bizonyosság, ami miatt ezt a bélyeget rásütötték az íróra, mert emiatt vesztegel jó hírnevének a tisztázása, többek között a budapesti szobor nem állhat még a helyén emiatt az alaptalan rágalom miatt. Bizonyos vagyok abban, hogy amíg fény nem derül arra, hogy Wass Albert nem volt antiszemita, a hivatalos magyar, román és amerikai hatóság az író tiszteletének nem fog zöld utat engedni!

Végül, apánk még arra is rámutatna, hogy minden perköltség, amelyet a romániai rehabilitáció iratlan törvénye kíván – mert nincs ingyenes megközelítési mód az igazság helyreállítására – a jótékonyági misszióinktól vonja el a pénzt és felemészti energiánkat, ami a rehabilitáció beláthatatlan labirintusában eltűnik.

A Czegei Wass Alapítvány, vagyis az író fiai elkötelezetten folytatják a rehabilitáció sikeres szorgalmazását, de nem tévesztik szem elől a másik célt sem, az Alapítvány misszióját Erdélyben. Biztos vagyok benne, hogy apáknak öröme és megelégedésére szolgálna, hogy ezt így gondoljuk és ebben fáradozunk. Megvallom, hogy boldogok lennénk, ha találnánk patrónusokat és támogatókat Wass Albert tisztelőinek táborában. Bárkitől szívesen fogad a Czegei Wass Alapítvány adományokat, aki magáénak érzi Wass Albert misszióját. (A budapesti Alapítvány elérhetősége: Simó József, 1112 Budapest, Brassó u. 6/a., tel.: 06-1/319-3540)

És mindenki, aki könyvünket megveszi és Wass Albert könyvet vesz a Mentor Kiadó kiadásában (Lap-Ics Kft. forgalmazza Budapesten), az indirekt úton az író rehabilitációját és misszióját, azaz a kettős jó ügyet támogatja! Ha a Kráter Kiadó által kiadott könyveket veszik az olvasók, akkor annak hasznából néhány ember zsebét tömik meg pénzzel! Kénytelen vagyok nyíltan fogalmazni a ravaszság és lelkiismeretlenség képviselői ellen, akik köteles tartozásukat, az író minden kiadott könyve bevételéből 12%-ot visszatartottak a Czegei Wass Alapítványtól.

3. Mit szólna Wass Albert a könyvkiadói jogi vitához és a copyright körüli harchoz?

A történelemben nem első és nem utolsó eset az, ami az íróval történt. Krimibe illő a történet, mely reménység szerint lezárul hamar. Még ha nem is „happy end” a vége, de annál csak jobb lehet, amilyen szomorú eddig volt. Wass Albert bizonyára csóválja a fejét, ha a mennyből letekint erre a méltatlan ügyre. Azzal a szomorkás, általunk jól ismert mosollyal, amelyet akkor láttunk az arcán, amikor valamilyen emberi gyengeséget látott maga körül. Ha élne, bizonyosan megírná egy elbeszélésben az esetet, ami vele történt.

Az olvasó hadd nyerjen egy rövid betekintést és felvilágosítást a csalásról. 1989 nyarán Wass Albert 81 éves volt, a világtól távol, visszavonultságban az Okala-i Nemzeti Erdő területén élt. Élete nagy szerelme Elizabeth (Bebe) 1987 márciusában meghalt. Bebe, a praktikus és intelligens

asszony rendezte az üzleti dolgokat és támogatta őt mindenben, így apám az írói alkotásnak szentelhette életét. Ebben az időben néhány műve megjelent Budapesten – rejtélyesen –, azaz engedélye nélkül és anélkül, hogy ez valami anyagi hasznot hozott volna számára. Ez már az a korszak, amikor a vasfüggönyön rés támadt – a magyarok kezdeményezésére. Novemberre a berlini fal ledőlt, és a szabadság folyamata elindult Magyarországon. Ekkor lépett a színre 1989 decemberében egy Kaliforniában élő magyar férfi – hangzatos ígéreteivel.

Szász Lóránt úgy mutatkozik be, mint sikeres üzletember, akinek magyarországi kapcsolatai vannak, és aki ki akarja adni Wass Albert műveit. Amikor ez a személy ajánlatot tesz, hogy 5 ezer dollárt fizet, azután pedig a kiadott művekből származó haszon 12%-át, az író ösztönösen cselekszik és megköti vele a szerződést. Mivel elég hosszú idő óta először ajánl fel valaki pénzt a művei kirakatba tételéért, melyek hosszú életének legfőbb termései voltak. Önérzetében úgyis sebet ejtett az, hogy gyermekeitől anyagi támogatást fogad el. Így most azt is megéri, hogy művei hasznot hoznak számára. Szász üzleti szempontból is jól időzített, mert ő ezzel az összeggel jókor alkudott meg az íróval. Az öreg írógépen gyorsan megszerkesztették a szerződést, minden jogi tanácsadás nélkül, anélkül, hogy ő járatos lett volna a jogi rendszabályokban akár angolul akár magyarul, vagy a kiadói jog (copyright) törvény által előírt szabályt ismerte volna. (Bebe ezt nem hagyta volna jóvá!)

Két könyvet is kiadott Szász 1990-ben, de semmi anyagi részesedést nem kapott Wass Albert a bevételéből. Ennek ellenére, az eredeti szerződésüket újraírva közjegyző előtt hitelesítették 1991 szeptemberében újabb kiadások új reményeivel. Aki Wass Albert írásait ismeri, az tudja, hogy az író az embereket általában pozitívan látta és jót gondolt róluk. Bizalmat adott mindenkinek, akivel találkozott, míg az ellenkezőjéről meg nem győződött. Így, jóhiszeműen elfogadta a magyarázkodást a sikertelen anyagi vállalkozásról, amellyel Szász két könyvét is kiadatta.

Ezután mégis meglazult a viszony kettőjük között. Nem történt újabb könyvkiadás, így nem jutott semmiféle anyagi részesedéshez sem. És amint ez az 1990–1991-ben írt levelekből kiderül, Szászt csak ügynökének ismeri el, és kéri arra, hogy a nevében más kiadókkal is kössön szerződést, csak hogy több műve kiadásra kerüljön. Lényegében Szász nem is adott ki egyetlen könyvet sem 1991 után az író haláláig, 1998-ig, azaz csaknem hét éven keresztül. Egyszerűen, és érdekes módon, passzív maradt 1998-ig, amikor is mostani partnerére talált, és a monopólium megszerzéséhez hozzájárult Szász és a Kráter Kiadó.

Wass Albert 1991 után elkezdte saját maga rendezni a könyvei kiadását. 1993-ban engedélyt adott a Kráter Kiadónak a Jönnék! és Adjátok vissza a hegyeimet! című művei kiadására. Szintén engedélyt adott az Örökségünk Alapítványnak a Hagyaték című műve kiadására 1993-ban.

Itt meg kell jegyezni, hogy Szász Lóránton kívül legalább tizenhárom kiadóval kötött szerződést Wass Albert 1989 és 1997 között, kiknek művei kiadását ugyanolyan joggal és hasonló feltételekkel engedélyezte. Van néhány tárgyi bizonyosságunk arról, hogy milyen volt apánk és Szász között a kommunikáció ebben az időben és régebben, mielőtt rejtélyesen eltűnt. Ebben az időszakban minden másról szó esett közöttük, csak a könyvek kiadásáról nem. Arról szó sem volt, hogy Szász ellenezte volna azt, hogy apánk másoknak is megadta könyvei kiadására a jogot!

Wass Albert úgy tekintette, hogy a köztük levő szerződés felbomlott. Floridai törvény szerint bármilyen üzleti szerződés elévül, „le van nullázva és megsemmisül”, ha öt évig nem produkál semmit az üzleti partner. Szász egyáltalán nem panaszkodott a többi kiadó miatt mindaddig, amíg apánk élt, csak már akkor, mikor könyvei – az író halála után – népszerűvé lettek. (Természetesen akkor már Wass Albert nem tudta a jogait megvédeni.) A tény az, hogy apánk soha nem tett említést sem nekünk, sem a floridai magyar barátainak Szász Lórántról. 1995-ben szerződést írt alá, hogy a róla elnevezett Dr. Gróf Czegei Wass Albert Floridai Alapítványra ruházza a szerzői kiadói jogot (copyright) a hozzá közel álló barátai tanácsára. Mindenáron szerette volna, ha művei megjelennek, és örökségére barátai felügyelnek. Azonban az alapítványnak – valamilyen okból – nem sikerült egyetlen könyvét sem megjelentetni. Viszont a mi döntésünket apánk jó tetszéssel fogadta: 1996-ban anyagilag támogattuk a „Kard és Kasza” kiadását, melyet a Mentor kiadó jelentett meg Erdélyben. A könyvből befolyó bevétele kiegészítette adományainkat Alapítványunk missziós céljaira.

1997 nyarán Wass Albert elismerését fejezte ki az Erdélyben végzett munkánk iránt és fiai alapítványára, a Czegei Wass Alapítványra ruházta szerzői jogát (copyright). Ezt a történelmi pillanatot magnófelvétel őrzi, melyen apánk örömeinek adott hangot, hogy fiai kezébe teheti életműve gondozását. Az Alapítványt Floridában hoztuk létre, de később Budapesten és Erdélyben is székhelyet állítottunk fel Alapítványunk számára.

2004 májusában, sokévi pereskedési harc után, a budapesti Legfelsőbb Bíróság meghozta azt a döntést, amely nem teljesen ugyan, de részben igazságot szolgáltatott, amelyet el tudunk fogadni.

Leegyszerűsítve, mind a Kráter mind a Czegei Wass Alapítvány folytathatja a könyvkiadást, de a Kráternek ki kell fizetnie a részesedést, amire szerződésben kötelezte magát 1989-ben és 1991-ben, még mielőtt amerikai bíróságra beadjuk a keresetet, hogy megszűnjön az a szerződés Szász Lóránttal, melyet Amerikában kötöttek meg.

Hadd érzékeltessem, hogy milyen trükkel szeretne még több bevételhez jutni a Kráter Kiadó! Nemrég azzal az ajánlattal kerestek meg, hogy egyesítsük erőinket, de úgy, hogy mi mindent a Kráter kiadóval adjunk ki. Tervüket azzal indokolták, hogy csökken a piac és a sok kiadó csökkenti a mi részesedésünket (és persze zavarja az ő üzletüket). Ezt mi természetesen nem fogadhatjuk el. Mi ahhoz ragaszkodunk, hogy adjanak kimutatást az eladott könyvek utáni elszámolásról és fenntartjuk kérésünket, hogy fizessék ki az elmaradt részesedést. Ebből persze semmit nem teljesítettek. Ehelyett már kétszer is rosszindulatú kampányt indítottak a Czegei Wass Alapítvány ellen. Először perrel fenyegették meg azokat, akik Kráteren kívül más kiadótól vesznek Wass Albert könyveket. Ez egy alattomos monopolizáló igény, melyet a jó szándékú könyvkereskedők és könyvtárosok átlátnak, és szabad döntésüket megtartják a látszatigazságokra alapozott fenyegetés ellenére.

A második negatív kampány egy újabb nagy hazugság bevetése, melyet bíróságra is vittek.

Azt állítják, hogy azon az okiraton, melyben a kizárólagos szerzői jog a Czegei Wass Alapítványé lett, nem Wass Albert aláírása szerepel. Eközben Wass Albert a mennyben mosolyogva nézi, hogy fia, Géza és nevelt lánya, Anne telefonon megkéri az Astori Közjegyzői Hivatalt, hogy vegyék elő a tanukat, akik jelen voltak a szerződés aláírásánál. Nem egészen a bíróságnak szól ez az elgondolás: túl nagy árat kellene fizetniük, hogy bepereljék a hivatalos állami képviselőt. Viszont ez a követelés arra volt jó, hogy a tudatlanokat megtévesszék. Mert míg abban tetszelegnek, hogy az író nyilvános bemutatása, tisztelete és népszerűsítése nekik tulajdonítható, közben hazugsággal és hitelrombolással befektetik az író és családja jó hírét.

Wass Albert megerősítene bennünket ebben a szerencsétlen helyzetben. Ő bizonyára feltárná ellenségeinek jellembeli eltorzulásait, a titkos terveiket és morális elhajlásait. És arra emlékeztetne bennünket, hogy az egyszerű emberek nem ostobák, akiket félre lehet vezetni legfeljebb egyszer, de hosszú távon és mindenkit egyszerre nem lehet becsapni.

A lelkiismeretlen ügyeskedők elfelejtik azt, hogy ha tigrisen lovagolnak, egyszer csak eljön az idő, hogy leesnek, és a tigris felfalja őket. Drága olvasók: ez a tigris ti vagytok!

4. Mit tenne Wass Albert?

Kitartana a nemes ügyekért való küzdelemben. Ezek közül az egyik a rehabilitációja lenne – csakhogy ez annak a korrupt igazságügyi rendszernek a rehabilitációja lenne, amely őt igazságtalanul háborús bűnösnek bélyegezte. Az ő rehabilitációja nem azt jelenti, hogy őt újra kellene vizsgálni. Ehelyett azt a hamis ítéletet kell az útból félreállítani, ami lehetetlenné teszi az ügyben az igazság teljes feltárását.

A másik ügyben is lépne. Egyrészt leleplezné a ravasz ügyeskedők mesterkedését, akik az ő nevét és műveit túszként tartják fogva a markukban, másrészt lehetetlenné tenné a tevékenységüket mindaddig, amíg jobb belátásra nem térnek. A könyvek kiadásának jogában nem az igazságszolgáltatás dolga döntenet. Amíg a jogi intézkedés szabad kezet ad arra, hogy csalók az író élete munkáiból a saját hasznukra nyerészkedjenek, addig meg van fosztva az író attól a jogától, hogy kikösse: a könyvei bevételét mire kívánja használni. Bizonyos, hogy élete utolsó leheletéig

harcolna ezért a jogáért!

Nekünk, az író fiainak nincs más választásunk. Amit ebben kockáztatunk, az több, mint ami pénzzel mérhető. Mi apánk látomását szentül őrizzük arról, hogy minden magyar javát nézzük – bárhol éljenek is – azzal a vágygal, hogy politikai és kulturális szabadságuk és gazdasági felemelkedésük elérésében örömük legyen.

Még egy dolgot tenne Wass Albert. Megfordítaná a kérdést: mit várok el én az én nemes magyar olvasóimtól? Elvárom, hogy ezekben a méltó célokban velem együtt küzdjenek, és elvárom, hogy tiszteljék egymásban az értéket. A visszaélések orvoslását nem lehet küzdő egyénekre hagyni, mert ezt nekünk közösen kell megoldani.

Fordította: **Lukácsi Éva, Miami**